

Vēsture

Augstākais mācību satura apguves līmenis

Centralizētā eksāmena programma

Saturs

1. Centralizētā eksāmena mērķis un adresāts	1
2. Vērtēšanas saturs	1
2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa	2
2.2. Satura moduļi	3
2.3. Izzaigšanas darbības līmenis	4
3. Centralizētā eksāmena darba uzbūve	5
4. Centralizētā eksāmena piekļuves nosacījumi	5
5. Nepieciešamo resursu nodrošinājums	6
6. Vērtēšanas kārtība un kritēriji	6
6. Palīglīdzekļi, kurus atļauts izmantot centralizētā eksāmena laikā	7

1. Centralizētā eksāmena mērķis un adresāts

Centralizētā eksāmena (turpmāk – eksāmens) mērķis ir novērtēt skolēnu sniegumu vēsturē atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumiem Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) un standarta 3. pielikuma “Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā” augstākajā mācību satura apguves līmenī, identificēt un izvērtēt, cik lielā mērā ir apgūti plānotie sasniedzamie rezultāti (turpmāk v SR).

Eksāmena adresāts – skolēni, kuri apguvuši sociālās un pilsoniskās mācību jomas SR vēsturē augstākajā mācību satura apguves līmenī (standarta 9.pielikums).

2. Vērtēšanas saturs

Eksāmena vērtēšanas saturu raksturo trīs kategorijas:

- 1) sasniedzamo rezultātu veids un grupa;
- 2) satura modulis;

3) izziņas darbības līmenis.

Tas nozīmē, ka katru eksāmena testelementu¹ raksturo noteikts SR veids un grupa, satura modulis un izziņas darbības līmenis.

2.1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa

Skolēnam plānotie SR ir:

- 1) zināšanas un izpratne;
- 2) prasmju grupas;
- 3) zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas.

Katram sasniedzamo rezultātu veidam ir norādītas sasniedzamo rezultātu grupas (sk. 1. tabulu), kuras apkopo standartā noteikto mācību saturu un tiek pārbaudītas/mērītas eksāmenā.

Zināšanu un izpratnes pārbaudei eksāmenā iekļauti uzdevumi, kuros skolēni:

- zina un lieto vēstures faktus, jēdzienus, terminus, nosaukumus, sakarības un konceptus;
- skaidro vēsturiskus notikumus un procesus, to cēloņu un seku sakarības un pamato šo notikumu radītās pārmaiņas un ietekmi uz mūsdienām.

Prasmju apguvi raksturo vairākas SR grupas, kuras tiek pārbaudītas eksāmenā:

- informācijas prasme;
- analītiskā spriešana;
- argumentēšana;
- vēsturiskā perspektīva.

Informācijas prasme novērtēšanai veidotie uzdevumi prasa izvērtēt vēstures un informācijas avotu izcelsmi un ticamību, tos savstarpēji salīdzināt un izdarīt secinājumus no iegūtās informācijas.

Analītiskā spriešana novērtēšanai veidotie uzdevumi prasa klasificēt dažādus vēstures notikumus un procesus, identificēt cēloņsakarības, novērtēt notikumu/procesu nozīmīgumu.

Argumentēšanas prasme novērtēšanai veidotie uzdevumi prasa sniegt atbildi uz atvērtu jautājumu, sniedzot savai atbildei, faktos balstītu, pamatojumu.

Vēsturiskā perspektīva novērtēšanai veidotie uzdevumi prasa savu nostāju un secinājumus par dažādiem vēstures notikumiem un procesiem pamatot atbilstoši attiecīgajā laikmetā sastopamajai izpratnei, kā arī rekonstruēt vēsturiskās situācijas kontekstus atbilstoši attiecīgā laikmeta politiskajai, sociālajai, kultūras, intelektuālajai un emocionālajai videi.

Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas. Ir iespējamas vairākas kombinācijas. Viena no tām – viedokļa interpretācija – prasa izmantot konteksta

¹ Testelementi ir uzdevums vai uzdevuma daļa, kas veidots, lai vērtētu kādu konkrētu skolēnu darbības aspektu atbilstoši kritērijiem.

zināšanas, kā arī demonstrēt prasmi lasīt, saprast un izvērtēt tekstu; izdarīt secinājumus un pamatot savu viedokli.

1. tabula. Sasniedzamo rezultātu veidi, grupas un to īpatsvars eksāmenā

Sasniedzamo rezultātu veids un grupa		Īpatsvars (%)
Zināšanas un izpratne	Skaidro, pamato: - notikumu radītās pārmaiņas un ietekmi uz mūsdienām; - indivīda, sabiedrības, varas, demokrātijas, resursu un kultūras daudzveidības nozīmi dažādos vēstures notikumos un procesos. Lieto vēstures faktu zināšanas un atbilstošu terminoloģiju.	30 ± 5
	Informācijas pratība – atlasa atbilstošus un daudzpusīgus vēstures un informācijas avotus: - izvērtē vēstures un informācijas avotu izcelsmi un ticamību; - savstarpēji salīdzina dažādas avotu kopas, konfrontē tur pieejamo informāciju; - pārveido iegūto informāciju, izmantojot piemērotas un efektīvas stratēģijas; - komunicē par informāciju, nododot tālāk savas idejas, savu izpratni par noteiktiem jautājumiem.	20 ± 5
	Analītiskā spriešana: - klasificē dažādus vēstures notikumus un procesus; - identificē dažādu vēstures notikumu un procesu cēloņu un seku sakarības; - novērtē notikuma/procesa nozīmīgumu, ilgstamību, ietekmes dziļumu un apjomu (arī saistību ar mūsdienām); - secina, kāda ir notikumu simboliskā nozīme un kā tā tiek izmantota mūsdienās.	25 ± 5
	Argumentēšana: pierāda apgalvojumu, izmanto nepieciešamo argumentācijas veidu, demonstrē prasmi loģiski saistīt premisas ar secinājumiem un balstīties tajos, atklājot cēloņsakarības.	15 ± 5
Prasmju grupas	Vēsturiskā perspektīva: - rekonstruē vēsturiskās situācijas kontekstus atbilstoši attiecīgā laikmeta politiskajai, sociālajai, kultūras, intelektuālajai un emocionālajai videi; - savu nostāju, secinājumus un rīcību pamato atbilstoši attiecīgajā laikmetā sastopamajai izpratnei par tādiem jēdzieniem kā indivīds, sabiedrība, vara, demokrātija, resursi, kultūras daudzveidība, laiks un pārmaiņas.	10 ± 5

2.2. Satura moduļi

Eksāmens izstrādāts atbilstoši SR veidiem un grupām, satura moduļiem un to procentuālajam sadalījumam (2.tabula). Eksāmena saturs ir atbilstošs satura indikatoriem (skat. <https://mape.gov.lv/catalog/materials/F9F4E525-0E6E-47D4-9C30-A95B54A4568B/view?preview=474EAADF-93B2-4BF7-86B7-2FD3EE881AB8>, 14.lpp.).

2. tabula. Satura moduļi un to īpatsvars eksāmenā

Satura modulis	Īpatsvars (%)
Ticība un ideoloģijas	20 ± 5
Kari un konflikti	20 ± 5
Revolūcijas	20 ± 5
Valsts	20 ± 5
Sociālās grupas	20 ± 5

Eksāmena satura hronoloģiskie ietvari ir no 16. gs. sākuma līdz 20. gs. beigām, bet arī katram modulim ir hronoloģiskie ietvari (skat. 3. tabulu).

3. tabula. Satura moduļu hronoloģiskie ietvari

Satura modulis	Hronoloģiskie ietvari									
	1500–1549	1550–1599	1600–1649	1650–1699	1700–1749	1750–1799	1800–1849	1850–1899	1900–1949	1950–1991
Ticība un ideoloģijas	x	x					x	x	x	x
Kari un konflikti					x	x	x	x	x	x
Revolūcijas						x	x		x	x
Valsts							x	x	x	
Sociālās grupas								x	x	

2.3. Izziņas darbības līmenis

Eksāmenā iekļautie uzdevumi grupēti četros izziņas darbības līmeņos, un to līmeņa noteikšanai izmanto SOLO jeb novēroto mācīšanās rezultātu taksonomiju. Vispārīgs izziņas darbības līmeņu apraksts, kas piemērots eksāmenam, apkopots 4. tabulā.

4. tabula. Izziņas darbības līmeņu raksturojums un to īpatsvars

Izziņas darbības līmenis un tā apraksts		Īpatsvars (%)
I	Atceras, lieto atsevišķus faktus, idejas, cēloņus/sekas.	10 ± 5
II	Lieto un grupē vairākus faktus, idejas, cēloņus/sekas.	45 ± 5
III	Saista, skaidro, lieto zināšanas vai prasmes jaunās situācijās, demonstrējot patiesu izpratni.	35 ± 5
IV	Veido un pierāda kopsakarības, lieto zināšanas un prasmes, izdarot patstāvīgus secinājumus.	10 ± 5

Katram līmenim atbilstošo uzdevumu īpatsvars noteikts, ievērojot eksāmena mērķi un galvenos vērtēšanas principus.

Pirmais princips – skolēnu grupai ar zemu un vidēju snieguma līmeni dota iespēja apliecināt savas zināšanas un prasmes pietiekami plašā satura jautājumu lokā, t. sk. uzdevumos, kas mēra zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kompleksu lietojumu.

Otrais princips – SR veidu “Zināšanas un izpratne” un “Prasmju grupas” vērtēšanai iekļauti testelementi, kas atbilst III izziņas darbības līmenim, tādējādi akcentējot izpratnes veidošanu.

Trešais princips – visi SR veida “Zināšanu, izpratnes, prasmju un ieradumu kombinācijas” vērtēšanai iekļautie uzdevumi ietver vismaz III līmenim atbilstošus testelementus.

3. Centralizētā eksāmena darba uzbūve

Daļa	Uzdevumu skaits	Punktu skaits	Daļas īpatsvars (%)	Izpildes laiks (min)
1. Zināšanas un izpratne	6	28	28	30
2. Argumentēšana	1	20	21	60
3. Vēstures avotu analīze	2	25	26	60
4. Viedokļa analīze	1	24	25	60
Kopā	10	97	100	210

1.daļā “Zināšanas un izpratne” ir atbilžu izvēles uzdevumi, savietošanas uzdevumi un strukturēti īso atbilžu uzdevumi.

2.daļā “Argumentēšana” skolēns izvēlas vienu no trim piedāvātajiem jautājumiem un, izmantojot savas vēstures zināšanas, sniedz izvērstu un argumentētu atbildi, kurā: formulē savu un konkurējošo apgalvojumu, pierāda apgalvojumu, pamato apgalvojumu, atspēko konkurējošo apgalvojumu.

3.daļā “Vēstures avotu analīze” skolēns iepazīstas ar trīs vēstures avotu fragmentiem, pilda divus strukturētus uzdevumus, salīdzina informāciju, nosaka avotu ticamību, formulē savu viedokli.

4.daļa “Viedokļa analīze” skolēns iepazīstas ar viena autora viedokli par kādu vēstures problēmu un pilda strukturētu uzdevumu.

4. Centralizētā eksāmena piekļuves nosacījumi

Lai kārtotu eksāmenu, skolēnam ir jāapliecina pētniecisko darbības prasmju apguve atbilstoši augstākā mācību satura apguves līmenim. To iespējams izvēloties un izpildot vienu no diviem piedāvājumiem:

- 1) veikt pētījumu par noteiktu tēmu vēsturē;
- 2) izstrādājot kultūras un vēstures pieminēkļu aizsardzības iniciatīvu.

Izvēlēta uzdevuma nosacījumi un vērtēšanas kritēriji – skatīt <https://mape.gov.lv/catalog/materials/F9F4E525-0E6E-47D4-9C30-A95B54A4568B/view?preview=474EAADF-93B2-4BF7-86B7-2FD3EE881AB8>, 19.lpp.

Piekļuves materiālus no 2023.gada 1. marta, bet ne vēlāk kā astoņas nedēļas pirms eksāmena norises, skolēns augšupielādē Valsts pārbaudījumu sistēmā (<https://eksameni.vps.gov.lv>). Kārtība, kā augšupielādēt piekļuves materiālus, būs pieejama no 1. marta VPS lietotāju atbalsta dienesta tīmekļvietnē (<https://atbalsts.refined.site/space/VPS>).

Izglītības iestādes pedagogs piekļuves materiālus izvērtē, ievērojot izglītības iestādē pieņemto vērtēšanas kārtību, un ne vēlāk kā sešas nedēļas pirms eksāmena norises dienas vērtējumu ievada VPS. Izglītojamais eksāmenu drīkst kārtot, ja vērtējums par piekļuves materiālu nav zemāks par četrām ballēm.

Izglītojamie, kuri eksāmenu kārtu augstskolā, piekļuves materiālus neiesniedz.

5. Nepieciešamo resursu nodrošinājums

Nepieciešams dators.

6. Vērtēšanas kārtība un kritēriji

Katrā uzdevumā ir norādīts maksimālais iegūstamo punktu skaits. Eksāmena vērtētājam ir pieejami kritēriji, pēc kuriem nosaka punktu skaitu, ko skolēns ieguvis. Skolēna rezultātus eksāmenā – iegūto punktu summu visā darbā, iegūto punktu summu

katrā daļā – izsaka procentuālā novērtējumā. Vidēji 20% eksāmenā iekļauto testelementu reprezentē minimālo prasību kopumu.

Atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembrī noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” 25.¹1. punktam valsts pārbaudes darbā vērtējums nav iegūts, ja darba kopvērtējums 2022./2023. mācību gadā ir mazāks nekā 10 procenti.

Skolēnu sniegumu eksāmenā vērtē pēc kritērijiem, kas var būt izteikti kā katram punktam atbilstošu atbilžu, darbību, rezultāta apraksts vai kā snieguma līmeņu apraksts, katram līmenim piešķirot noteiktu punktu skaitu.

Snieguma līmeņu apraksti konkrētu eksāmena uzdevumu vērtēšanai veidoti, izmantojot vispārīgu prasmju vai prasmju grupu snieguma līmeņu aprakstus (skatīt <https://mape.gov.lv/catalog/materials/F9F4E525-0E6E-47D4-9C30-A95B54A4568B/view?preview=474EAADF-93B2-4BF7-86B7-2FD3EE881AB8> 10.lpp).

Lai veidotu vienotu skolotāju un skolēnu izpratni par uzdevumos lietoto rīcības vārdu nozīmi un tai atbilstošu skolēna sniegumu mācību procesā un eksāmenā, izveidots rīcības vārdu skaidrojums (sk.5.tabula).

5.tabula. Rīcības vārdu skaidrojums

Rīcības vārds	Skaidrojums
Analizēt	Detalizēti apskatīt, raksturot veselumu (jēdzienu, faktu, procesu, pazīmi, problēmu u. tml.) un tā daļas pēc noteiktiem kritērijiem, lai noskaidrotu to būtiskās īpatnības (pazīmes, īpašības, sakarības, struktūru u. tml.).
Argumentēt	Izveidot skaidrojumu ar argumentiem, ievērojot noteiktu argumentācijas struktūru (apgalvojums– pierādījums–loģisks spriedums).
Atrast	Atklāt, konstatēt, identificēt, izvēlēties.
Interpretēt	Radoši izskaidrot, atklāt, pārveidot un pārrādīt darba, objekta, parādības u. tml. jēgu, saturu, ideju vai avotos esošo informāciju, izmantojot dažādus pierādījumus.
Izmantot	Mērķtiecīgi iesaistīt, piemērot, lietot.
Izvēlēties	Izraudzīties no kāda daudzuma, kopuma (piemērotāko, atbilstošāko).
Izvērtēt	Skat. – novērtēt
Noteikt	Noskaidrot, pazīt, konstatēt atšķirīgās pazīmes (īpatnības, faktus, viedokļus, problēmas, argumentus u. tml.).
Novērtēt	Vērtējot, izspriežot noteikt, izsecināt kvalitāti, atbilstību noteiktām prasībām.
Pamatot	Izveidot skaidrojumu, izmantojot atsauci uz konkrētu informāciju (fakti, dati, cēloņi, iemesli, spriedumi u. tml.).
paskaidrot	Skat. – skaidrot.
Pierādīt	Izveidot skaidrojumu – spriedumu virkni, pierādot vai noliedzot apgalvojumu.
Raksturot	Noteikt, aprakstīt, vērtēt būtiskās, raksturīgās īpašības, pazīmes.

Salīdzināt	Noteikt kopīgās un/vai atšķirīgās īpašības, pazīmes pēc būtības salīdzināmiem veselumiem (jēdzieniem, faktiem, procesiem, pazīmēm, problēmām, risinājumiem u. tml.), atsaucoties uz abiem (vai visiem).
Secināt	Veidot atzinumu, spriedumu, pamatojoties uz iegūtajiem faktiem, iepriekš veiktu analīzi, vērojumiem, cēloņsakarībām u. tml.
Skaidrot	Detalizēti, saprotami, sistēmiski sniegt pārskatu (izklāstu, faktu kopumu, atzinumu u. tml.), formulēt galveno ideju (notikumus, procesus, parādības, iemeslus u. tml.), padarot to saprotamu.
Spriest	Veidot spriedumu.
Vērtēt	Veidot noteiktu spriedumu, atzinumu, secinājumu par atbilstību vai neatbilstību noteiktiem kritērijiem, balstoties uz zināšanām.

7. Palīglīdzekļi, kurus atļauts izmantot valsts pārbaudes darba laikā

Darbs veicams ar tumši zilu vai melnu pildspalvu. Pie izglītojamajiem un personām, kuras piedalās eksāmena nodrošināšanā, no brīža, kad viņiem ir pieejams eksāmena materiāls, līdz eksāmena norises beigām nedrīkst atrasties ierīces (planšetdators, piezīmjdators, viedtālrunis, viedpulkstenis u. c. saziņas un informācijas apmaiņas līdzekļi), kuras nav paredzētas Valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos.